

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

*Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Инвестира във вашето бъдеще

Европейски социален фонд

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ЗА XI КЛАС*

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА – МОДУЛ 2

---

* Краен вариант от изпълнение на Дейност 3.3. по ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

*Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Инвестира във вашето бъдеще

УЧЕБНА ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА ПО ПРЕДПРИМАЧЕСТВО

МОДУЛ 2 “ПАЗАРНА ИКОНОМИКА”

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА НА МОДУЛА

Обучението в модул “**ПАЗАРНА ИКОНОМИКА**” е насочено към развитие на ключовата компетентност „Предприемачество и инициативност“, дефинирана в Европейската референтна рамка. В рамките на профилираната подготовка модулът се изучава в XI клас, като надгражда знания, умения и отношения, формирани в обучението по предприемачество в предходните класове.

Целта на обучението в модула е да формира икономическа култура, познаване на базисните икономически понятия, овладяване на основни принципи на пазарната икономика и формиране на икономическо мислене.

Знанията, уменията и отношенията, формирани в резултат на профилираното обучение по пазарна икономика, могат да се изведат по следния начин:

1. Знания – включват познаването на основните икономически проблеми на обществото, ролята на кръгообразния поток „пари-ресурси-продукти“, ролята на конкуренцията в пазарната среда, както и разбирането на икономическите принципи и механизми, на свободната стопанска инициатива и на основните функции на държавата в икономиката. Ключов елемент в тази насока са знанията относно същността и ролята на предприятието като основна стопанска единица, създаваща продукти (стоки и услуги) и формираща добавена стойност.

2. Умения – включват способности за проучване на проблеми, свързани с конкурентната среда, с механизма на ценообразуване, с потребителското търсене, както и за реализиране на маркетингови проучвания и обработване на пазарна информация. Важни в тази насока са уменията за целенасочено анализиране на пазарни ситуации, нормативни документи и източници на икономическа информация.

3. Отношения – свързани са с формирането на икономически начин на мислене, на проактивност относно актуалните стопански проблеми, правата на потребителите, свободната конкуренция и стопанската инициатива на икономическите субекти.

В рамките на обучението по модула учениците имат възможност за самостоятелно проучване на поставени казуси, както и работа в екип. Стимулират се критичното мислене, развитието на умения за изследване и представяне в логическа взаимовръзка на социално-икономически проблеми, както и на презентационни умения.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

Теми	Очаквани резултати	Нови понятия
УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ И ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ		
1. Пазарната икономика като фундамент на предприемаческата дейност		
1.1. Обхват, структура и основни проблеми на икономическата теория	<ul style="list-style-type: none"> Дефинира основните икономически понятия и закономерности на пазарната икономика Определя и анализира основните икономически проблеми на обществата Разграничава видовете пазари и обяснява как доброволната размяна между стопанските субекти подпомага вземането на решения относно производството и разпределението на стоки и услуги 	Дефицит Ресурси Граница на производствените възможности Производствен фактор
1.2. Основни стълбове на свободната стопанска инициатива	<ul style="list-style-type: none"> Обяснява ролята на частната собственост, ценовата система, пазарната конкуренция и предприемачеството като стълбове на свободната стопанска система Дефинира и разграничава елементите на кръгообразния поток на пари-ресурси-продукти Сравнява видовете икономически системи по основни критерии Оценява ролята на предприемачеството за икономическия растеж на общественото стопанство 	Ценова система Пазарна конкуренция Кръгооборот на пари, ресурси и продукти Традиционна система Командна система Смесена икономика Икономически растеж
1.3. Предприемателството в условията на свободната стопанска инициатива	<ul style="list-style-type: none"> Разграничава основните форми на организация на бизнеса Обяснява основните предимства и недостатъци на различните правни форми 	Дружество Ограничена отговорност Неограничена отговорност
1.4. Потребители, спестители и	<ul style="list-style-type: none"> Дефинира различията между потребител, спестител и инвеститор 	Спестовни сметки

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

инвеститори	<ul style="list-style-type: none"> Обяснява видовете спестовни сметки Обобщава как спестителят се превръща в инвеститор Разграничава видовете кредити 	Депозит Потребителски кредит Инвестиционен кредит Търговски кредит
2. Производствени ресурси		
2.1. Основни производствени фактори	<ul style="list-style-type: none"> Обяснява и обобщава видовете ресурси и превръщането им във фактори на производството Разграничава понятията „алтернативни разходи”, „пределни разходи”, „пределни ползи” Оценява значението на компромисния избор при вземане на решение за извършване на алтернативен разход в зависимост от производствените разходи 	Алтернативен разход Пределни разходи Пределни ползи Компромисен избор
2.2. Производство и производителност	<ul style="list-style-type: none"> Определя постоянните и променливите разходи като елементи на себестойността на единица продукция Описва и коментира механизмите на ценообразуване Познава факторите за повишаване на производителността на труда – капиталови и човешки ресурси, управление, технологии Разграничава механизма на ценообразуване на стоки и услуги в зависимост от производствените разходи 	Капиталови ресурси Постоянни разходи Променливи разходи Себестойност на единица продукция Механизъм на ценообразуване
2.3. Финансиране на предприятието	<ul style="list-style-type: none"> Познава същността на парите и обяснява функциите, които те изпълняват Разграничава източниците за финансиране на предприятието Обяснява различията между основните финансови инструменти – акции, облигации, инвестиционни кредити Познава особеностите на финансовите пазари и как те помагат на предприятията да получат капиталови ресурси Аргументира потребността от счетоводна отчетност на предприятието като източник на информация при вземане на управленски решения 	Парична маса Парични резерви Депозитен мултипликатор Акции Облигации Финансови пазари Фондова борса Счетоводство на

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

		предприятието Счетоводен баланс Отчет за приходите и разходите
3. Търсене и предлагане		
3.1. Търсене на стоки и услуги и ценовият ефект	<ul style="list-style-type: none"> • Описва ключовата роля на цените в условията на пазарна икономика • Познава закона на търсенето и илюстрира ценовия ефект • Разграничава понятията индивидуално и пазарно търсене • Обяснява ценовата еластичност на търсенето и факторите, които я определят • Разграничава ценовия ефект и изменение в търсенето 	Закон за търсенето Ценови ефект Пазарно търсене Ценова еластичност на търсенето Намаляваща пределна полезност Стоки заместители Допълващи стоки
3.2. Предлагане на стоки и услуги и ценовият ефект	<ul style="list-style-type: none"> • Формулира понятието „предлагане” и илюстрира неговия ценови ефект • Обяснява закона на предлагането • Разграничава индивидуално и пазарно предлагане • Дефинира ценова еластичност на предлагането и анализира факторите, които я обуславят • Обяснява разликата между ценовия ефект и промяната в предлагането 	Предлагане Закон за предлагането Пазарно предлагане Ценова еластичност на предлагането
3.3. Равновесна пазарна цена	<ul style="list-style-type: none"> • Обяснява как се постига пазарно равновесие между търсени и предлагани количества • Познава механизма на формиране на равновесна цена на пазара • Дефинира понятията „недостиг” и „излишък” и как пазарната конкуренция ги премахва • Коментира влиянието на промените в търсенето и предлагането върху равновесните цени • Обяснява как равновесните цени предоставят информация и стимули за 	Равновесна цена Недостиг Излишък Разпределяща равновесна цена Мотивираща равновесна цена

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

	производители и потребители	
3.4. Пазар на труда	<ul style="list-style-type: none"> Разграничава факторите, влияещи върху търсенето и предлагането на труд Обяснява формирането на работната заплата като цена на труда Анализира информация за промените в състава на работната сила Коментира най-търсените професии и как това се отразява върху размера на работната заплата 	Пазар на труда Търсене на труд Предлагане на труд Трудово възнаграждение Работна сила Работодател Наети лица Трудов договор
4. Пазарна среда на предприемачеството		
4.1. Пазарна конкуренция и пазарни структури	<ul style="list-style-type: none"> Разграничава формите на проявление на пазарната конкуренция Обяснява поведението на предприятието при съвършена и несъвършена конкуренция Анализира възможностите за въздействие върху пазарната цена 	Съвършена конкуренция Несъвършена конкуренция Монопол Олигопол Монополистична фирма Регулирани цени
4.2. Предприятието и околната среда	<ul style="list-style-type: none"> Познава особеностите на околната среда на предприятието Разграничава факторите, обуславящи състоянието на околната среда Коментира възможностите за преодоляване на проблеми между предприятието и околната среда 	Околна среда на предприятието Модел на Портър
4.3. Маркетингово проучване на пазарната среда и маркетингов план	<ul style="list-style-type: none"> Разграничава критериите за проучване на потребителите, за сегментиране на пазара, както и механизмите за оценка на резултатите и за избор на целеви пазар Изследва и анализира маркетингова информация за отрасъла, в който навлиза предприятието Описва основните инструменти на маркетинг-микса и разработва 	Пазарен сегмент Пазарна ниша Целеви пазар Анкета Интервю Специализирани изложения

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

	маркетингов план	Маркетинг-микс Маркетингов план
4.4. Качество и конкурентна способност на предприятието	<ul style="list-style-type: none"> Коментира значението на качеството на продукцията Познава механизмите за сертифициране на продукцията – ISO стандарти Оценява и поддържа по значимост факторите, влияещи върху конкурентоспособността 	Сертифициране на продукцията ISO стандарти
4.5. Глобалната икономика – постижения и предизвикателства	<ul style="list-style-type: none"> Обяснява разликата между абсолютно и относително предимство и тяхното влияние върху специализацията на нациите и предприятията Разграничава и дискутира глобалните предизвикателства на 21 век Оценява приноса на навлизането на науката и информацията в икономическата активност 	Абсолютно предимство Относително предимство Глобална икономика Жизнен стандарт Търгуеми разрешителни Икономически растеж
5. Нормативна база на предприемачеството		
5.1. Държавата и икономиката	<ul style="list-style-type: none"> Изброява и анализира основните функции на държавата като потребител и производител Описва закони, определящи стандарти и правила за защита на конкуренцията, потребителите и опазване на околната среда Обяснява ролята и структурата на държавния бюджет Разбира същността и ролята на данъците като основен източник на държавни приходи Познава нормативната уредба на данъците и разграничава видовете данъци 	Държавна намеса в икономиката Обществени услуги Пазарни дефекти Външни вреди и ползи Държавен бюджет Нормативна уредба Данъчно законодателство Пропорционален данък Прогресивен данък Преки и косвени данъци
5.2. Икономическа стабилност и икономически политики	<ul style="list-style-type: none"> Коментира показателите, измерващи състоянието на икономиката Разграничава фазите на икономическия цикъл 	Брутен вътрешен продукт

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

	<ul style="list-style-type: none"> Обяснява същността и отличителните характеристики на фискалната и монетарната политика Съпоставя инструментите на икономическите политики и коментира ефекта от прилагането им за стабилизиране на икономиката 	Фрикционна безработица Структурна безработица Циклична безработица Пълна заетост Индекс на потребителските цени Икономически цикъл Фискална политика Монетарна политика
5.3. Нормативна уредба на бизнеса в България	<ul style="list-style-type: none"> Познава нормативната база и организационно-правните форми на бизнеса според българското законодателство Коментира ролята на нормативната база за насърчаване на предприемаческата дейност Оценява влиянието на процесите на глобализация, развитието на икономиката на знанието и присъединяването към ЕС върху българските предприемачи 	
5.4. Изграждане и развитие на малки и средни предприятия в България	<ul style="list-style-type: none"> Обяснява ролята на малкия и средния бизнес като основа на съвременната икономика Познава формите на институционална подкрепа за малките и средните предприятия Изследва данъчната политика по отношение на малките и средните предприятия 	Малко предприятие Средно предприятие Кооперация Учредяване на предприятие Придобиване на предприятие Данъчни преференции

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

ХОРАРИУМ ЗА МОДУЛА

Годишен брой часове за изучаване на модула в XI клас - 72 часа

Допълнителни уточнения за конкретния модул

За по-голяма резултатност на учебния процес се препоръчва занятията да са комбинирани, съчетаващи въвеждането на нови знания с упражнения за икономически умения в отношение 60% : 40%. Препоръчва се и провеждането на комбинирани уроци, съчетаващи упражнения с контрол и оценка на постиженията на учениците.

Препоръчително разпределение на часовете:

За нови знания	до 43 часа	до 60%
За упражнения	до 16 часа	до 22%
За преговор	до 2 часа	до 3%
За контролни работи и обобщения	до 2 часа	до 3%
Практически дейности/лабораторни упражнения	до 7 часа	до 9%
За контрол и оценка (за входно и изходно ниво)	до 2 часа	до 3%

ОЦЕНЯВАНЕ

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки от работа в клас, участие в групови обсъждания и дискусии	40%
Текущи оценки от домашни работи	10%
Текущи оценки от практически задания в клас	15%

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Европейски социален фонд

Инвестира във вашето бъдеще

Оценки от работа по проект	10 %
Оценка на изходно ниво	5 %
Оценки от контролни и работи, включващи тестове, решаване на казуси	20 %

ДЕЙНОСТИ И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Класни и извънучилищни дейности:

1. Дейности в класната стая:

- 1.1. Анализиране на ситуации по зададени казуси и разработване на предложения за решаването им
- 1.2. Дискутиране на връзки между факторите на икономическата среда и резултатите за отделното предприятие и икономиката като цяло
- 1.3. Обсъждане на симулативни пазарни ситуации
- 1.4. Самостоятелно или в екип проектиране на маркетингово проучване на пазарната среда
- 1.5. Проучване и коментиране на икономическа информация по зададена тема

2. Дейности извън училище:

- 2.1. Търсене на допълнителна информация по икономическа проблематика и представяне пред аудитория (в класна стая или специално организирана дискусия) на актуален икономически проблем
- 2.2. Участие в регионални и национални инициативи, състезания по икономика и мениджмънт

Междупредметни връзки:

- **Технологии** – предметът, изучаван в предходни класове, осигурява основни знания по икономика и предприемачество, които се надграждат в модула.
- **Информационни технологии** – уменията по ИТ са в основата на проучвания и обработка на информация, необходима за изготвяне на продукти, които са елемент от обучението в модула.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.04 „Подобряване на качеството на общото образование”

„За по-качествено образование“

*Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Инвестира във вашето бъдеще

Европейски социален фонд

-
- **Английски език** – знанията и приложението на езика осигуряват възможност на учениците да проучват и анализират информация по икономически казуси, да обменят информация със свои връстници от други държави и да участват в международни конкурси и състезания по икономика и предприемачество.
  - **География и икономика** – знанията за секторите на националното и световното стопанство, придобити при изучаването на този предмет, в модула се надграждат и конкретизират в редица аспекти.